

τῆς τοῦ Χρυσάνθου κατὰ τὰς τρίτας καὶ τὰς ἐβδόμας μῆνον κατὰ $1\frac{1}{2}$ ἑκατοστὸν τοῦ τόνου. Ὡστε ἡ κλίμαξ (3) τοῦ Χρυσάνθου ἐκφράζει δι' ἀπλῶν ρητῶν διαστημάτων τὴν θεωρητικὴν ταύτην κλίμακα.

ΙΣΤΟΡΙΑ. — Οἱ Σαρακηνοὶ ἐν Ἀθήναις, ὑπὸ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

Στιχηρὸν τι χρονικὸν ὑπὸ τύπον θρήνου, ἀνακαλυφθὲν πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς κώδικα τινα τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης Πετροπόλεως καὶ ἐκδοθὲν ἔκτοτε, ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων ὡς ἀναφερόμενον εἰς δηώσεις, σφαγὰς καὶ παντοίας ὠμότητας Τούρκων κατὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἔτη τινα πρότερον.

Τὸ χρονικὸν τοῦτο διὰ σειρᾶς δημοσιευμάτων του κατέδειξεν ὁ ἀνακοινῶν, ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ ὅτι οἱ εἰσβαλόντες καταστροφεῖς ἦσαν Σαρακηνοὶ πειραταὶ ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς Κρήτης.

Ὁ κ. Σωτηρίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δημοσιευμάτων τούτων δεχθεὶς ὡς ἐνδεικνυομένην κατὰ τοιαύτην ἐπιδρομὴν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν Ἀθήναις Βυζαντινῶν μνημείων τῶν πρὸ τοῦ 10 αἰῶνος ἰδρυθέντων προσέθεκεν, ὅτι κατὰ δύο ἀραβικὰς ἐπιγραφὰς (κουφικὰς) καὶ ἄλλα τινα γλυπτά, καθίσταται πιθανωτάτη καὶ ἡ ἐπὶ τινα χρόνον ἐγκατάστασις Σαρακηνῶν ἐν Ἀθήναις.

Ἐνισχύω ἤδη τὴν γνώμην τοῦ κ. Σωτηρίου ταύτην ὑποδεικνύων τοπωνυμίαν τινα καὶ μνημειωνυμίαν ἐν Ἀθήναις προερχομένης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τοιαύτης κατοχῆς τῶν Σαρακηνῶν.

Διὰ τοῦ ὀνόματος δηλαδὴ Γιράλδα ἢ Γιρλάδα οἱ περιηγηταὶ χαρακτηρίζουσι ὡς ἀποκαλούμενον ἐκσκληρὸν διαμέρισμα τῆς πόλεως περὶ τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ μνημεῖον.

Ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος χαρακτηρίζεται ἐπίσης ἀραβικὸς πύργος ἐν Σεβίλλῃ τῆς Ἀνδαλουσίας, ὅπως ἴσως καὶ τις πρὸ τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Γιαμπῆρ ὕψωθεις, δεικνύων καὶ τὴν φορὰν τῶν ἀνέμων, ὅπως καὶ ὁ λεγόμενος Πύργος τῶν Ἀνέμων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξηγῶν δὲ οὕτω τὸν λόγον τῆς εὐρέσεως κατὰ τοὺς χώρους αὐτοὺς τῆς Κουφικῆς ἐπιγραφῆς ὑποδεικνύω ὅτι καὶ ἄλλα ἀραβικὰ ἀπομεινάρια ἐκ τῶν χώρων αὐτῶν δυνατὸν νὰ προέρχωνται, ἀποκρούω δὲ τὴν τυχὸν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ γνώμην, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Γιράλδας πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τοὺς Καταλανοὺς κατακτητὰς τῶν Ἀθηνῶν, πόρρω ἀπέχοντας τῆς πρὸς τὸ Γιβλαρτάρ Σεβίλλης, ὅπου ἡ περιώνυμος Γιράλδα ἀπ' αἰῶνων ὑφίσταται.

Ἐπὶ τούτοις θεωρῶ εὐκαιρον, ὅπως προσῶ καὶ εἰς τινὰς συμπληρωματικὰς

ἐξακριβώσεις καὶ βελτιώσεις σχετιζομένας πρὸς τὴν προδημοσιευθεῖσαν ἐργασίαν μου περὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐπιδρομῆς τῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν.

Ὅτι ὁ μὴ Ἀθηναῖος οὐδὲ σύγχρονος τῶν γεγονότων στιχουργός, πολὺ ἴσως μεταγενέστερος μάλιστα, εἶχεν ὑπ' ὄψει χρονικόν τι συγχρόνου τῶν συμβάντων Ἀθηναίου, τοῦ ὁποίου μάλιστα καὶ τοπογραφικούς τινας ὄρους ὡς καὶ φράσεις δὲν κατενόησεν.

Ὅτι οἱ σχετιζόμενοι πρὸς τὴν πορείαν τῶν ἐπιδρομῶν στίχοι προκειμένου περὶ Σαρακηνῶν δὲν ἔχουν ἀνάγκη τῆς δοθείσης δι' εἰκασίῶν ἐρμηνείας καὶ ὅτι εἶναι ὅλως ἄσχετα, πλὴν ἠχητικῆς τινος προσεγγίσεως, τὸ Λιγουρικὸν τῆς Ἐπιδαύρου πρὸς τὰ Λευογρία τῆς Ἀττικῆς.

Οἱ στίχοι εἶναι οἱ ἑξῆς :

*Ἀοχὴν αἰχμαλωτίσασι Λιγουρικῶν τὸ μέρος
δεύτερον τρίτον ἤλθασι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον*

Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ θρήνου ὁ στίχος :

Ἐκόμωσι τοὺς πόδας μου ἦσαν τὰ Λευογρία.

Δηλαδή οἱ Σαρακενοὶ πρῶτον κατέστρεψαν τὰ παραλιακὰ χωρία τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τὸ παλαιὸν Λιγουριόν, δεύτερον ἄλλο τι σημεῖον τῆς πρὸς τὴν Ἀττικὴν πορείας των, ἴσως δὲ νὰ εἶναι τοῦτο ἡ παραλιακὴ τότε πόλις τῆς Αἰγίνης καὶ τρίτον ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Οἱ δὲ πόδες τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἀττικῆς ἐν γένει δέχομαι ὅτι εἶναι τὸ Σούνιον, Λευογρία δὲ τὰ παρ' αὐτὸ Λεγρανά.

Ἡ ἐφεξῆς πορεία τῶν ἐπιδρομῶν μέχρι τοῦ Μαραθῶνος καὶ δι' αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἀμαρουσίου καὶ ἡ διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν προαστείων αἰφνιδιαστικὴ εἰσβολὴ εἰς τὰς Ἀθήνας διαγράφεται ἐν τῷ θρήνῳ διὰ τοῦ ἀκατανόητου θεωρηθέντος στίχου :

« Εἰσήλθασι τὸν νόμον μου δροκάτων καταδείμη ».

Τὸ δὲ ἀκατανόητον ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀντιλήψεως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ χρονογράφου, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψει του καὶ ὅστις ἠθέλησε νὰ εἴπῃ « εἰσήλθον εἰς τὸν νόμον (περιοχὴν) τῶν Ἀθηναίων διὰ τοῦ δρόγγου (ὄρειου ζυγοῦ δηλαδή) τοῦ Καταδέματος », ὡς λέγεται τὸ ἀπὸ Μαραθῶνος μέχρις Ἀμαρουσίου τμήμα τῆς Ἀττικῆς.

Ὅτι διὰ τῶν στίχων :

*« Καὶ τὸ κεφάλιν μου μετὰ ὀλίγου τοῦ σφονδύλου
Καὶ τοῦτο φοβερίζουντο νὰ με τὸ καταλύσουν »*

καταδηλοῦται, ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ μετὰ τὰς περιγραφομένας ἐν τῇ θρήνῳ σφαγᾶς, ὀμότητος καὶ καταστροφᾶς, ἐστάθησαν πρὸ τοῦ καλῶς ὠχυρωμένου Ριζοκάστρου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἅτινα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπορθήσουν. Λέγει δὲ «ὀλίγου τοῦ σφονδύλου» διότι τὸ ἄλλο μέρος, τὸ πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ὄχι μόνον τὸ κατέλαβον οἱ Σαρακηνοί, ἀλλ' ἱδρυσαν κατὰ τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ τζαμί, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιγραφὴν ἐπέδειξεν ὁ κ. Σωτηρίου.

Τέλος ἰσχυρίζομαι ὅτι διαρκούσης τῆς πολιορκίας ταύτης ἐγράφη τὸ χρονικόν, τὸ ὁποῖον πολὺ κατόπιον ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ στιχουργός.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον δὲ καθ' ὃν συνέβη ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ ἐπιδρομὴ τις τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 943, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τῶν βιογραφουμένων περιπετειῶν τοῦ Ὁσίου Λουκά, φρονῶ ὅτι αὕτη ἐγίνε καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ κατὰ τῆς Θεσσαλικῆς Δημητριάδος ἐπιδρομὴ διὰ τῶν ἀπὸ Κρήτης Σαρακηνῶν ὑπὸ τὸν ἀρνησιθρησκον ἀρχηγόν των Δαμιανόν, ὅτε κατεστράφη αὕτη καὶ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, ἤτοι κατὰ τὸ ἔτος 896. Καὶ ὅτι, ὅπως ἀπὸ τῆς Δημητριάδος οὕτω καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς ἣν κατὰ ταῦτα παρέμειναν οἱ Σαρακηνοὶ ἐπὶ 6 ἔτη, κατανικήσας ἀπέδιώξεν αὐτοὺς ὁ τότε στρατηγὸς Θράκης Νικηφόρος Φωκάς τὸ 902.

Τοῦτο ἐνδεικνύεται καὶ διὰ σφισσομένων ἐπιγραφῶν, ἰδρυτικῶν καὶ ἐπιτυμβίων, τῶν μὲν πρὸ τοῦ ἔτους 896 τῶν δὲ μετὰ τὸ ἔτος 902 χαραχθεισῶν, οὐδεμιᾶς εὐρεθείσης μέχρι τοῦδε ἐν τῇ πόλει ἀναγομένης εἰς τὸ ἐξαετὲς τοῦτο τῆς πιστευομένης κατοχῆς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν διάστημα.

Ὅτι ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ φόνος τοῦ Βυζαντινοῦ στρατηγῶς Χασὲ κατὰ τὸ ἔτος 913 ἢ 915 δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς προελθὼν ὄχι μόνον ἰσχυρῶς τῆς φαυλότητος αὐτοῦ, ἀλλὰ κυρίως διότι ἀπετόλμησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας μετὰ τὰ τόσα παθήματα τοῦ τόπου ἀνὴρ «Σαρακηνὸς τὸ γένει καὶ τῷ τρόπῳ καὶ τῇ λατρείᾳ» καὶ δὴ ὁ ἄλλοτε οὗτος «δοῦλος τοῦ πατρικίου Δαμιανοῦ» τοῦ καταστροφέως δηλαδὴ τῆς Δημητριάδος καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Τέλος τὸ ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν συνέβη κατὰ τὸ ἔτος 902 βασιλεύοντος Λέοντος Σ' τοῦ Σοφοῦ ἐξάγεται καὶ ἐξ ἐπιτραπεζίου λόγου ἀπαγγελθέντος τότε ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Καισαρείας Ἀρέθα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπαντᾷ ἡ φωτεινοτάτη φράσις :

«τῷ σῶι κράτει ἀριστεῖον ἀναφανέντος κατὰ τὴν Ἀττικὴν».